

Konstytucja 3 Maja na tle epoki

Konstytucja 3 Maja, uchwalona 1791 r. przez Sejm Czteroletni p.n. Ustawy Rządowej, pierwsza w Europie, druga w świecie (po Konstytucji Stanów Zjednoczonych) ustawa zasadnicza; przygotowana przez Sejm Czteroletni i w toku poufnych narad stronnictwa patriotycznego, przede wszystkim przez Stanisława Augusta Poniatowskiego, I. Potockiego, H. Kołłątaja. Ustawę z 3 maja poprzedziły 2 ustawy z tegoż roku, uznane za integralną część Konstytucji: z 24 III, o reorganizacji sejmików, i z 18 IV o sprawach mieszczan i ustroju miast.

Konstytucja pozostawiła ustrój stanowy, osłabiła pozycję magnaterii; usunięto z sejmików szlachtę gototę; feudalny cenzus szlacheckiego urodzenia został ograniczony w prawie wyborczym przez dodanie burżuazyjnego cenzusu – posiadania.

Mieszkaństwu umożliwiono nobilitację, m.in. z tytułu nabycia majątków ziemskich i zasług dla kraju; ogółowi mieszczan w miastach król., ogłoszonych jako „wolne”, zapewniono wolności osobiste, prawo sprawowania urzędów i in.; potwierdzono opiekę władzy państw. nad Żydami.

Najmniej zmian wprowadzono w położeniu chłopów, utrzymano poddaństwo, wolność osobistą otrzymali tylko przybysze z zagranicy; na ogół chłopów rozciągnięto „opiekę prawa i rządu krajowego”. Konstytucja zniósła podział na Koronę i Litwę; naczelnym organem władzy pozostał sejm, któremu zapewniono pełnię władzy ustawodawczej, prawo stanowienia budżetu i podatków, daleko idącą kontrolę rządu; miał być złożony z 204 posłów, wybieranych na sejmikach przez szlachtę posesjonatów, oraz 24 tzw. plenipotentów miast, z ograniczonym głosem doradczym; zmniejszono rolę senatu; zniesiono liberum veto i zakazano konfederacji. Wprowadzono zasadę dziedziczenia tronu (w dyn. saskiej) i osobistej odpowiedzialności monarchy. Wzmocnieniu uległ rząd (z królem jako przewodniczącym Straży Praw na czele) oraz administracja; akty królewskie wymagały podpisu jednego z ministrów; ministrowie mieli opowiadać za naruszenie prawa przed sądem sejmowym, a za kierunek polityki rządu – przed królem i sejmem; pod zwierzchnictwem króla i Straży Praw pozostawały komisje wielkie (ministerstwa): edukacji, policji, skarbu i wojska; zarząd krajem powierzono w terenie komisjom porządkowym cywilno-wojskowym. Konstytucja poczyniła też pewne zmiany w sądownictwie szlacheckim i miejskim. W zamierzeniu części jej twórców stanowiła punkt wyjścia dalszych przemian ekonomiczno-społecznych i politycznych. Obalona w połowie 1792 r. wskutek działalności konfederacji targowickiej i przegranej wojny z Rosją.

Wystawa dokumentów naszej tradycji w zbiorach Filii Nr 2

czynna w godz. otwarcia biblioteki

w dniach 29.02.2002 r. - 07.05.2002 r.